

ГРАДАЦІЇ ЗЕЛЕНОВОГО: ІНВЕСТИЦІЇ У ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Аналітичне резюме дискусії

ЩО ОЗНАЧАЄ ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ?

Війна РФ проти України завдала масштабної шкоди Україні, через що постала нагальна потреба в значній відбудові¹. Це складне випробування одночасно є можливістю для трансформаційних змін, тому зростає заклик до застосування «зеленого» підходу до відбудови не лише у сфері енергетики та будівництва, а й у ширшому контексті сталого економічного розвитку, який включає біорізноманіття, клімат, соціальні фактори та функціонування ринку.

Щоб використати процес відбудови як інструмент на шляху до членства в ЄС, Україна має сформулювати цілісне розуміння такого «зеленого» підходу. З огляду на прагнення

стати першою кліматично нейтральною країною в Європі, Україна повинна створити **структуру управління, яка заохочуватиме сталі інвестиції** як з державного, так і з приватного секторів. Реагування на мінливі очікування суспільства, застосування відповідальних і сталих практик захистить репутацію інвесторів і одночасно підвищить вартість їхніх інвестицій. Останні тенденції свідчать: компанії, які роблять ставку на сталий розвиток, демонструють більшу ефективність, інноваційність та стійкість, що позитивно позначається на їхніх фінансових показниках та вартості акцій.

¹ - Пріоритетною для відбудови є фізична інфраструктура, як-от системи опалення, водо- та електропостачання, будівлі та дороги, втім, не можна оминати увагою сільське господарство, екосистеми, ліси тощо.

Відбудова – унікальний період для України, адже країна зробить величезний стрибок у власному розвитку, переходячи від економіки, яка вважається значною мірою застарілою, до сучасного та сталого варіанту, що складається з двох важливих для навколишнього середовища компонентів: кліматичних дій і збереження біорізноманіття.

Україна **ОДНОЧАСНО** має стати економікою, яка не пізніше 2050 року стане кліматично нейтральною та зупинить втрату біорізноманіття до 2030 року, а також відновить природу до 2050 року.

Себастьян Годіно, економіст.

Європейський офіс із питань політики WWF

Стимулювання зелених інвестицій важливо для відновлення України. Необхідно не лише знижувати економічні ризики, а й розробити стратегію зеленого відновлення, яка вирішуватиме **питання захисту клімату та біорізноманіття**. Успіх залежить від використання **комплексного, міжсекторального та міжміністерського підходу**. Закладаючи основу для «зелених» інвестицій, необхідно враховувати фінансову чутливість компаній, орієнтованих на отримання прибутку, щоб попередити «зелене відмивання коштів».

Цей документ розроблений за результатами онлайн-обговорення, організованого в листопаді 2023 року Українським кліматичним офісом (створеним за сприяння GIZ GmbH), WWF (Всесвітнім фондом дикої природи) у Центральній і Східній Європі та WWF-Україна з метою стимулювання дискусії щодо розуміння значення терміну «зелене відновлення» та його похідних. У ньому зібрані основні рекомендації, які допоможуть Україні спрямувати усі зусилля задля успішного зеленого відновлення.

● ПЕРЕВАГИ ЗЕЛЕНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

1. Створення робочих місць та стимулювання економіки

«Зелені» інвестиції, зокрема у відновлювані джерела енергії, енергоефективність та охорону навколишнього середовища, служать потужним стимулом для економіки, адже створюють нові робочі місця та підвищують рівень доходів населення.

«Перехід до сталої економіки пропонує Україні більше економічних можливостей і несе менше ризиків, ніж перебудова традиційної економіки».

Себастьян Годіно, економіст,
Європейський офіс із питань політики WWF

Є дві причини того:

Адаптація: Врахування ризиків для навколишнього середовища, пов'язаних зі зміною клімату, зробить економіку менш вразливою до таких небезпек.

Спрямовання інвестицій у сталі сектори зменшує ризик втрати активів, як, наприклад, інвестування у вугільну промисловість попри економічну нежиттєздатність вугільної енергетики.

2. Зниження економічних ризиків

Зелене відновлення зменшує залежність від традиційних джерел енергії та знижує ризик втрати активів.

Завдяки інвестиціям у сталі та стійкі рішення Україна зможе зменшити економічні ризики, пов'язані з коливаннями цін на вичерпне паливо та геополітичною напругою.

«Якщо ми не підкріпимо зобов'язання щодо скорочення викидів діями, то не зможемо ефективно залучати інвестиційний капітал»

Роман Кропивницький,
директор Департаменту розвитку
реального сектору економіки
Міністерства економіки України

3. Інновації та технологічний прогрес

Ініціативи зеленого відновлення стимулюють інновації та просування нових технологій на ринках сталого розвитку, чим покращують місце України в міжнародній економіці.

4. Економія коштів у довгостроковій перспективі

Початкові інвестиції в енергоефективні та водозберігаючі технології, відновлювані джерела енергії та сталі практики призводять до довгострокової економії коштів, особливо в контексті амбіцій України щодо вступу в ЄС.

5. Покращена енергетична безпека

Підвищення енергетичної безпеки шляхом диверсифікації енергетичного балансу з особливим акцентом на відновлюваних джерелах енергії допомагає знизити вразливість до збоїв у постачанні та коливань цін, пов'язаних із використанням традиційних джерел енергії. Ба більше, це зменшує зовнішню залежність від викопного палива.

6. Залучення міжнародних інвестицій

Прагнення до зеленого відновлення стимулює партнерства, допомагає залучати міжнародних інвесторів та фінансування від організацій, які підтримують сталий розвиток, і сприяє економічному зростанню.

7. Уникнення витрат на охорону навколишнього середовища

Обираючи сталі практики зеленого відновлення, Україна може уникнути довгострокових витрат, пов'язаних із забрудненням, деградацією навколишнього середовища та проблемами зі здоров'ям, які можуть виникнути через застосування традиційних підходів.

8. Адаптація до зміни клімату

Проактивні інвестиції в стійкі до зміни клімату рішення допомагають уникнути економічних наслідків, пов'язаних із кліматичними катастрофами та збоями.

9. Міжнародна співпраця

Активна участь у глобальних зелених ініціативах може зміцнити дипломатичні та торговельні відносини, створити нові можливості для співпраці, відкрити доступ до ринку й полегшити процес інтеграції в ЄС.

«Зараз ми так багато говоримо про зміну клімату, що інколи забуваємо про загальні проблеми промислового забруднення»

Мар'юкка Порварі, старша експертка з питань довкілля, Генеральний директорат Єврокомісії з питань політики сусідства та переговорів про розширення

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО КОМПЛЕКСНОЇ СТРУКТУРИ ВРЯДУВАННЯ, ЯКА СПРИЯТИМЕ СПРАВЖНЬОМУ «ОЗЕЛЕНЕННЮ»

Традиційні урядові структури зазвичай діють ізольовано, паралельно з міністерствами. Щоб скористатися вищезгаданими перевагами зеленого відновлення ресурсоефективно, екологічно та своєчасно, та подолати труднощі переходу до сталої та стійкої економіки, Україна потребує комплексного загальнодержавного підходу.

Необхідність напрацювання міжміністерських підходів стає очевидною, адже виклики та можливості виникають у різних галузях – в енергетиці, транспортній галузі, сільському господарстві, інфраструктурі, і, як сказала Марія Зонова, заступниця голови Сумської обласної державної адміністрації: «Лише спільними зусиллями ми зможемо досягти цілей зеленого відновлення».

«Лише спільними зусиллями ми зможемо досягти цілей зеленого відновлення».

Марія Зонова, заступниця голови Сумської обласної державної адміністрації, заступниця голови Сумської обласної військової адміністрації

Невід'ємною частиною міжгалузевого підходу до зеленого відновлення має бути загальна структура, яка стимулюватиме зелені інвестиції і забезпечуватиме надійні та зрозумілі умови для інвесторів. Завдяки комплексному підходу до оцінювання екологічних, соціальних та економічних ризиків та інструментам управління ризиками, така структура **сприятиме прийняттю обґрунтованих інвестиційних рішень і знижуватиме невизначеність**. До того ж з'явиться можливість гармонізувати державні та приватні інвестиції із **загальними національними цілями сталого розвитку та зеленого відновлення**. Отже, структура є важливою для ефективного спрямування ресурсів на побудову сучасної, стійкої української економіки в умовах наявної кліматичної кризи.

Цей підхід передбачає координацію між секторами, міністерствами та на різних рівнях управління з тим, щоб **ефективно розподіляти ресурси**, запобігати дублюванню зусиль і забезпечувати **стратегічну узгодженість інвестицій із ширшими національними цілями**. Скоординований підхід дозволить оптимально розподіляти ресурси шляхом **об'єднання досвіду та можливостей різних державних установ**.

Щоб забезпечити максимально легітимну та прийнятну структуру, необхідно працювати прозоро із залученням основних зацікавлених сторін, враховувати різні точки зору задля створення спільного бачення зеленого відновлення. У наступному розділі запропоновано дорожню карту цього процесу.

Протягом дискусії «Градації зеленого – інвестиції у відновлення України» зацікавлені сторони озвучили різні потреби та запити щодо основи «зелених» інвестицій. Потреби є наступними:

- Структура врядування може охоплювати не лише діяльність, пов'язану зі зміною клімату, але й інші проблеми на-вколишнього середовища, як-от біорізноманіття та запобігання забрудненню.
- Вона має об'єднувати питання переробки та циркулярної економіки й особливо утилізацію будівельного сміття, отриманого внаслідок воєнних дій.
- Вона повинна бути надійною та вільною від «зеленого піару».
- Вона не може бути забюрократизованою та складною.
- Вона має бути узгодженою з політикою зеленого відновлення.
- Вона має бути створена в Україні та належати їй.

ЯК ВИЗНАЧИТИ ЗАГАЛЬНУ РАМКУ?

1. Впорядкувати та консолідувати стратегії зеленого відновлення

Сьогодні є безліч планів, стратегій та ідей відновлення, запропонованих донорами, міжнародними фінансовими організаціями, громадянським суспільством та урядом України, тому нагальною є потреба ретельно та всебічно їх проаналізувати, щоб визначити та узгодити відповідні складові різних стратегій, і оптимізувати надання як технічної, так і фінансової допомоги. Важливо розробити та представити донорам узагальнену концепцію, щоб забезпечити стратегічний і більш обґрунтований підхід до досягнення поставлених Україною цілей, запобігти дублюванню зусиль і скористатися наявними можливостями та сталими рішеннями.

2. Визначити виклики та можливості для кожної галузі, інформувати про створення структури на спільних семінарах та консультаціях

Часті консультації важливі і вже стали звичайною практикою у всіх галузях окрім тих, які постраждали внаслідок воєнних дій. Ми рекомендуємо постійно проводити семінари та консультації із залученням представників державних установ, представників приватного сектору, громадських організацій, які працюють у сфері екології, та місцевих громад. Такі зустрічі необхідні не лише

Зустріч
робочої групи,
11.01.2024 р.

для періодичного представлення напрацювань, але й для залучення зацікавлених сторін до поточних обговорень. Завдяки такому підходу можна зібрати різні думки й погляди, які допоможуть у створенні структури. Результати обговорень слід опублікувати і продемонструвати, як вони враховуються при розробленні політики.

3. Узгодити національне законодавство й політику

Щоб узгодити законодавство ЄС, національне законодавство й політику, вкрай важливо виробити міжгалузевий і міжміністерський підхід. Зараз при розробленні політик і стратегій чернетки надаються для коментарів уже після підготовки, без попереднього всебічного обговорення цілей, завдань і взаємозв'язку різних урядових стратегій. Ми рекомендуємо перейти до спільної роботи, виділяти час для всебічного обговорення, що може затягнути початковий етап, але врешті-решт дозволить зекономити кошти на етапі реалізації і тим самим забезпечить сталі результати

- Рамковий закон про клімат
- Довгострокова стратегія

4. Сформувати міжгалузеві робочі групи з представників міністерств і агенцій

Надзвичайно важливо стимулювати співпрацю між міністерствами при розробленні політик, які направлені на вирішення міжгалузевих питань, на кшталт кліматичної кризи та загроз для біорізноманіття. Міжміністерські та міжгалузеві робочі групи – це потужний інструмент, оскільки вони координують зусилля при розробленні політик, допомагають виключити розрізнені, непослідовні та неефективні підходи.

5. Посилити процеси взаємодії держави та громадянського суспільства

Представників громадянського суспільства необхідно залучати до розроблення структури зелених інвестицій із декількох причин. По-перше, це гарантія того, що інтереси українського суспільства будуть враховані й запроваджені заходи принесимуть користь і охоплюватимуть усіх зацікавлених осіб. По-друге, консультації з представниками громадянського суспільства важливі для забезпечення прозорості та дотримання демократичних стандартів. По-третє, вони підвищуватимуть рівень сприйняття та підтримки сформованої структури. По-четверте, завдяки участі в слуханнях представники громадянського суспільства можуть ділитися важливими знаннями про сталий розвиток. Така взаємодія може включати різні заходи, наприклад, круглі столи з представниками громадських організацій або дорадчі ради.

6. Розробити надійну стратегію зелених інвестицій і моніторингову систему й тим самим полегшити процес реалізації

Щоб забезпечити зелені інвестиції, вкрай важливо створити сильну стратегію, тобто необхідно поставити конкретні цілі та завдання і в цілому дотримуватись принципів конкретності, вимірюваності, досяжності, актуальності та обмеженості в часі (методика SMART). Слід обирати підхід із

залученням усіх зацікавлених сторін і представників громадянського суспільства, щоб напрацювати загальну методологію визначення зелених інвестицій в Україну, включаючи збереження біорізноманіття та охорону природи. Цей підхід не повинен включати критерії, які залежать виключно від міжнародних фінансових організацій. Необхідно також уважно вивчити таксономію ЄС, щоб визначити, які підходи можна використовувати в контексті України, і за результатами аналізу розробити план дій імплементації рамки зелених інвестицій в країні.

Для ефективного інформування про успіх впровадження зелених ініціатив потрібно розробити надійну систему моніторингу та оцінки. Система допоможе відстежувати прогрес зелених ініціатив та проводити комплексне оцінювання їхнього впливу. Представників громадянського суспільства можна долучити до процесу моніторингу.

7. Узгодження з національним законодавством та політикою

Відповідні зацікавлені особи, як державні службовці, так і представники приватного сектору, повинні отримати необхідні знання і опанувати навички для успішної реалізації

ініціатив (втім, важливо пам'ятати про обмежену здатність засвоювати інформацію). Тож, заходи з розбудови спроможності слід планувати не лише для представників природоохоронних агенцій та відомств. Такі програми можуть включати:

- Загальний вступ до концепції сталості та її переваги.
- Аналіз оцінки екологічних і кліматичних ризиків і їхня інтеграція в процеси прийняття рішень.
- Розрахунки витрат на інвестиції в захист довкілля і знання про облік природного капіталу, що передбачає оцінювання та врахування переваг екосистем у процес прийняття фінансових рішень.
- Розвиток експертності у темі збереження біорізноманіття, акцентування уваги на важливості захисту екосистем та переваг цього процесу, наприклад, запилення, очищення води та регулювання клімату.
- Розвиток експертності для оцінювання соціального впливу від інвестицій, забезпечення позитивного впливу проєктів на розвиток місцевих громад, подолання соціальної нерівності та сприяння інклюзивності.
- Ефективні процеси залучення зацікавлених сторін.

Також можна спрямувати додаткові зусилля на включення теми сталого розвитку в університетські навчальні програми.

УКО планує розробити програму підготовки тренерів та модульну програму навчання.

8. Розробити комунікаційну стратегію

Рекомендується розробити комплексну комунікаційну стратегію, спрямовану на підвищення обізнаності громадськості, бізнесу та організацій громадянського суспільства щодо системи зеленого відновлення та її переваг, щоб забезпечити підтримку зелених ініціатив і сформувані почуття спільної відповідальності серед усіх зацікавлених сторін. Такий підхід має на меті привернути увагу до захисту клімату й біорізноманіття, а також зеленого відновлення, втім, не можна втрачати з поля зору потреби українського суспільства.

Український кліматичний офіс проведе дослідження громадської думки, щоб оцінити погляди суспільства на кліматичні ініціативи та сприйняття теми в цілому. Спираючись на результати дослідження, УКО розробить комунікаційну стратегію. Щоб забезпечити скоординований та ефективний підхід, команда поділиться цією стратегією з усіма донорами та стейкхолдерами задля об'єднання зусиль для її реалізації.

Створено за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міжнародної кліматичної ініціативи (IKI) уряду Німеччини. IKI є важливою частиною міжнародних зобов'язань уряду Німеччини у сфері кліматичного фінансування. З 2022 року IKI реалізується Федеральним міністерством економіки та захисту клімату (BMWK) у тісній співпраці з Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, безпеки ядерних реакторів та захисту прав споживачів (BMUV) та Федеральним міністерством закордонних справ (AA). Зміст даної брошури не обов'язково відображає погляди ЄС або BMWK та є виключною відповідальністю GIZ.

Фото: Freepik, Shutterstock, Unsplash

